

E l centenari de Joan Amades

crònica

A dalt,
l'àguila i els nans de Girona.
A baix,
d'esquerra a dreta,
els gegants vells, els nans
i els gegants nous de Girona;
els gegants d'Amer,
els de Sant Hilari Sacalm,
els de Sant Feliu de Pallerols,
els de Palamós;
els gegants, un cavallet
i un nan de Banyoles
i el nan Lligamosques
amb els gegants d'Olot.

Catalunya, a molts pobles han existit homes santament tafaners que han burjat la història local, han escorcollat ruïnes o han col·leccionat rondalles, velles fotografies o pots trencats. Solien ser apotecaris, capellans o mestres d'escola. Sense mètodes científics, amb errors i amb mancances. Però amb una apassionada voluntat d'investigar el passat, de trobar les seves arrels, d'obtenir dades, objectes o fets que reflectissin tot allò que ens ha fet com som ara.

A nivell nacional, superant localismes, també algú ha fet semblants investigacions. I molt probablement el més interessant de tots, el més significatiu i, es vulgui o no, el més important, va ser Joan Amades. Nascut a Barcelona l'any 1890, ara hauria complert els cent anys, si no hagués mort l'any 1959. Arreu de Catalunya es celebren actes per commemorar la vinguda al món d'aquest personatge excepcional.

Però, qui era Joan Amades?.

La biografia oficial, que es podria treure, per exemple, de la Gran Enciclopèdia Catalana, no diu gran cosa: "Amades i Gelat, Joan. Barcelona, 1890-1959. Folklorista de formació autodidacta...", etc. Se'n diu que va desplegar una gran activitat en l'estudi i compilació de material folklòric català, i es mencionen alguns dels càrrecs que va ocupar i alguns títols de les seves obres. Però, certament, Joan Amades va ser molt més que aquestes fredes dades. Fins i tot, alguns saberuts oficials, que no han escrit mai més de cent pàgines, el titllen de poc científic o de fantasiós.

La veritat és que Joan Amades era un investigador obsès en la seva vocació de recopilar tot el que fos possible sobre tradicions, rondalles, danses, costums, devocions, supersticions, dites i músiques del poble català. I no ho feia des d'un còmode despatx d'una ben dotada universitat, sinó fent allò que ara en diuen "treball de camp". O sigui, anant poble per poble, recollint records dels

COSTUMARI CATALÀ Joan Amades

vells, xerrant amb tothom que podia proporcionar dades, col·leccionant, com una formigueta apassionada, gravats, estampes, retalls, objectes, llibres, goigs i tota mena de documents (en el sentit ampli de la paraula), per tal d'aconseguir un monumental arxiu amb el qual pogués escriure els seus llibres de divulgació.

Perquè això és, precisament, el que pretenia Joan Amades: divulgar. No feia estudis tècnics per a quatre rates de biblioteca, sinó que pretenia que tothom pogués conèixer el fons de cultura popular sobre el qual s'ha bastit la Catalunya d'ara. Va editar llibrets sobre imatgeria, sobre oficis, sobre gegants i capgrossos, sobre música i sobre rondalles. Però, sens dubte, la seva obra cabdal va ser el *Costumari Català*, un conjunt de cinc gruixuts volums, que recull una infinita quantitat de dades sobre aquests temes. L'obra està estructurada tot seguint el curs de l'any: Hivern, Primavera, Estiu i Tardor, i el va resseguint segons els sants, les festes o les feines pròpies de cada època. Nadal i Reis, la cacera, la Quaresma i la Pasqua, la sega, el Corpus, etc. Cada Sant té els seus costums locals, les seves llegendes pròpies o les seves festes particulars. Cada dansa s'explica minuciosament amb dibuixos sobre el vestuari emprat o sobre els passos dels

ballarins. Cada processó té la seva descripció. Tot costum, públic o casolà, es reflecteix minuciosament.

I tot això, envoltat d'una impressionant documentació gràfica que fa l'obra enllaminadora i admirable. Antigues xilografies, gravats del segle passat, goigs, litografies i dibuixos. A més de l'interès del contingut del *Costumari*, el seu impacte gràfic sorprèn. El *Costumari* és un llibre que s'ha de llegir i que s'ha de mirar una i mil vegades.

A Girona, tenim un especial deute amb Joan Amades. Quan en Josep Ma. Gironella va voler editar la col·lecció d'antics gravats en fusta, propietat en aquells temps de la Impremta Carreres, i actualment del Museu d'Art, procedents de les antigues impremtes gironines, va encarregar a Joan Amades l'elaboració d'un text adient. I Joan Amades, tot resseguint les imatges gravades en fusta, va fer un seriós i aprofundit estudi sobre devocions, costums i aspectes del nostre folklore local. El llibre, amb el títol de *Xil·lografies gironines*, va ser editat curosament i, en alguns exemplars, fins i tot acolorit a mà pel pintor Jesús Portes. En el seu temps va ser un fracàs editorial. Ara és una joia bibliogràfica que recerquen apassionadament tots els col·leccionistes i totes les biblioteques.

Per commemorar el centenari del Joan Amades, la Generalitat de Catalunya i moltes entitats públiques i privades han organitzat actes de tota mena, des de conferències fins a trobades de ge-gants. A Girona, a la Casa de Cultura Tomàs de Lorenzana, es mostrarà una exposició-homenatge en la qual es podran

veure des de la "creu d'improperis" de la Processó de Setmana Santa, que encara surt cada Divendres Sant, fins aquella deliciosa ombrel·la que es llua a la Processó de Corpus darrera el popular porrer de la Catedral, passant per cavalls de cartró, rosaris, estampes, dracs, capgrossos, imatges, banderes, goigs i eines d'oficis quasibé extingits. Per als avis pot ser motiu de records inefables. Per als joves, el descobriment d'un món del qual han sentit parlar als seus pares, però esvanit en les ombres dels temps passats. Gràcies per tot, Joan Amades.

CARLES VIVÓ

